

RADZYŃSKI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
Tom 7, 2009

Wiesław Charczuk

Mikołaj Meluch – kat podlaskiego podziemia niepodległościowego 1945-1946

Mikołaj Meluch ur. się 4 grudnia 1920 r. w Ostrowie Lubelskim pow. włodawski, syn Grzegorza i Anny z domu Maleszczyków; narodowość białoruska, obywatelstwo polskie. Był synem chłopą. Tam też ukończył 6 klas szkoły powszechnej. Już w młodości związał się ruchem komunistycznym, w 1937 r. w wieku 17 lat wstąpił do Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej. Był członkiem KZMP do 1939 r. Brał udział jako uczestnik w kursach strzeleckich. Miał brata Jana Melucha, który w sierpniu 1939 r. został zmobilizowany do WP i brał aktywny udział w Wojnie Obronnej 1939 r., w której zginął. We wrześniu 1942 r. wstąpił w szeregi Gwardii Ludowej. Członek Polskiej Partii Robotniczej. W GL przybrał pseudonim „Kolka”, służył w oddziale partyzanckim pod dowództwem Mieczysława Moczara właśc. Mikołaj Demko vel Diomko, ps. „Mietek” nota bene absolwenta kursów NKWD w Kujbyszewie. Tam Meluch zaczął robić szybką karierę partyzancką, m. in. w 1943 r. został mianowany dowódcą plutonu przy sztabie obwodu GL nr 2 lubelskiego, a następnie szefem wywiadu Okręgu 4 Armii Ludowej. Po zajęciu terenów na zachód od linii Bugu latem 1944 r. przez Armię Czerwoną, nowy system polityczny na tych terenach zaczął tworzyć swój własny aparat bezpieczeństwa, z dniem 1 sierpnia 1944 r. Mikołaj Meluch wstąpił w szeregi Milicji Obywatelskiej, gdzie po rekomendacji Mieczysława Moczara objął funkcję Komendanta Powiatowego MO w Radzynie Podlaskim.

W dowód zasług położonych dla utrwalenia systemu represji na terenach Polski Lubelskiej został awansowany do stopnia kapitana. 29 grudnia 1944 r. wpłynął wniosek z KW MO w Lublinie do KG MO w sprawie przeniesienia kpt. Melucha z KP

MO w Radzynie Podlaskim do KP MO w Siedlcach. Następnie decyzją Komendanta Głównego MO kpt. Mikołaj Meluch został przeniesiony z Radzyna Podlaskiego i od dnia 1 stycznia 1945 r. objął stanowisko KP MO w Siedlcach. W zasobach IPN znajduje się zobowiązanie, które podpisał kpt. Mikołaj Meluch 10 września 1945 r., zobowiązanie m.in. zawierało:

- a) służyć wiernie Rządowi i Krajowej Radzie Narodowej,
- b) zdecydowanie stać na straży Państwa Demokratycznego, zwalczać i ścigać przestępców pospolitych jak i wrogów demokracji,
- c) sumiennie wykonywać rozkazy przełożonych i być wzorem dyscypliny i karności w służbie MO,
- d) stać na straży ładu i porządku publicznego,
- e) zdecydowanie prowadzić walkę z nadużyciami w szeregach MO,
- f) tajemnicy służbowej dotrzymać i nigdy jej nie zdradzić,
- g) nie wystąpić z szeregów MO przed upływem 3 lat.

Tutaj dał się poznać jako człowiek, który zaczął nadużywać władzy do celów prywatnych. 12 grudnia 1945 r. z polecenia kpt. Melucha zostało zarekwirowane 100 kg cukru w Spółdzielni „Społem” w Siedlcach. Rekwizycji dokonali funkcjonariusze MO, którymi dowodził funkcjonariusz Jastrzębski. Słynął z częstego sięgania po alkohol, wtedy stawał się agresywny, wręcz chamski. 7 lutego 1945 r. za wybryki na służbie w stanie nietrzeźwym, rozkazem KW MO w Lublinie kpt. Meluch został ukarany naganną pisemną za niewykonywanie i lekceważenie zarządzeń tutejszej komendy.

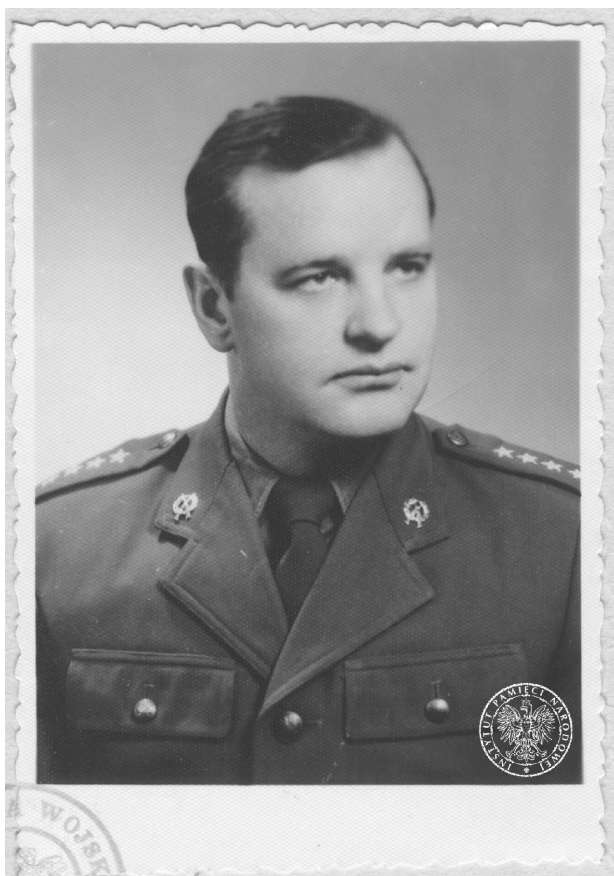
Swój zbrodniczy charakter, kpt. Meluch „Kolka” ujawnił wobec podziemia niepodległościowego i osób zatrzymanych, kiedy sprawował funkcję komendanta powiatowego MO w Siedlcach. W styczniu 1946 r. zostało dokonane morderstwo rodziny Kotoniów i żołnierza Armii Czerwonej. Podejrzanie za ten czyn spadło na 3 żołnierzy – deserterów 1 Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki. Byli to: Grzybek, Wołocko i Stefan Dykacz zamieszkali w Siedlcach u Wrony. Wyżej wymienieni zostali 21 stycznia 1946 r. ujęci i podejrzani o napad rabunkowy na rodzinę Miskiewicza w Chodowie, rodzinę Kotuniaka w Żelkowie i zabójstwo żołnierza Armii Czerwonej Dzierżanowskiego na Sekule. Z polecenia kpt. Melucha funkcjonariusze MO ze Stanisławem Marszał na czele przeprowadzili rewizję rekwirując garderobę męską i damską oraz części rowerowe, które zostały przywiezione do magazynu KP MO. W momencie zgłoszenia się po odbiór części i garderoby w.w. zostali zatrzymani i przesłuchani przez kpt. Melucha, ppor. Stefana Usnarskiego, ppor. Jana Skolimowskiego i oficera Armii Czerwonej, Stanisława Machnickiego i Mariana Makucha – funkcjonariuszy MO. Kpt. Meluch wobec zatrzymanych użył przemocy fizycznej bijąc ich sprężyną aż do jej zerwania i pałką gumową. Warto nadmienić, że w pomieszczeniu, w którym przesłuchiowano podejrzanych znajdowały się „przybory” do rozmowy z podejrzanym: miednica z wodą, ręcznik i kij długości ok. 30 cm i średnicy 2 cm. Sprawa przesłuchania trójki zatrzymanych przez komendanta powiatowego MO i jego podwładnych zakończyła się sprawą rozpatrzenia o pobicie i zgon Władysława Grzybka w areszcie KP MO w Siedlcach. Tę sprawę badał 9 lutego 1946 r. oficer śledczy Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Siedlcach chor. Leon Lampart. Oprócz Grzybka za-

trzymani zostali Bolesław vel Józef Polikarp Wołośko, Stefan Dykacz, Stanisław Młodzianowski i Jan Brzozowski. W.w. skarżyli się na brutalne bicie przez funkcjonariuszy MO. W trakcie przesłuchania Józef Wołośko przyznał się do przechowywania broni wojskowej.

Nie był to ostatni czyn w wykonaniu „Pana władcy życia i śmierci”. 28 lutego 1946 r. z polecenia Melucha został wysłany patrol MO do wsi Ptaszki pow. siedlecki pod dowództwem ppor. Jana Skolimowskiego w składzie: Feliks Biarda, szer. Ryszard Raczyński, kpr. Stanisław Bajbak, szer. Julian Cezar w celu ujęcia dezertera Zygmunta Kotowskiego byłego funkcjonariusza MO posterunku w Olszance. Za to że dał się rozbroić partyzantom, został osadzony przez kpt. Melucha w areszcie na czas 1 miesiąca. Ten fakt spowodował, że Kotowski zrezygnował z pracy w MO. Po przybyciu do mieszkania Jana Kotowskiego i drugiego mieszkańca Ptaszek Stanisława Chmielewskiego i jego zatrzymania, przyprowadzili Chmielewskiego do sołtysa Stanisława Lipńskiego w celu zorganizowania podwoły. Nie było sołtysa w domu, wtedy zastępca sołtysa Czesław Tchórzewski wyznaczył jedną furmankę od Jana Kotowskiego, a drugą od Franciszka Krasuskiego. Po przybyciu furmanek milicjanci wsiedli z zatrzymanymi i odjechali ok. północy w kierunku lasu ok. 500 metrów od wsi Ptaszki. Wtedy usłyszeli strzały. Zorientowali się, że brakuje dowódcy patrolu Zygmunta Żurawicza. Wtedy milicjanci postanowili opróżnić furmankę Kotowicza i wysłali do wsi po Żurawicza. Po przyjeździe do wsi Kotowski zobaczył, że we wsi jest oddział partyzancki, który chce zastrzelić Ryszarda Raczyńskiego. Na wyraźną prośbę żony Kotowicza jak i jego samego puścili ich wolno, zabierając broń i wyposażenie milicjantów. Po przybyciu na posterunek MO w Siedlcach, przedstawili cały przebieg Meluchowi. Ten zapowiedział, że jeżeli do 12 marca nie oddadzą zabranej broni, płaszcza i pasa, to kpt. Meluch dokona pacyfikacji wioski, spali ją. 12 marca 1946 r. kpt. Meluch wybrał się osobiście samochodem z oddziałem milicjantów, aby zrealizować swój plan. W pacyfikacji Ptaszek brali udział: sierż Jan Montowski, plut. Stanisław Tymiński, kpr. Waław Dęboczyk, kpr. Adam Zymańczyk, szer. Franciszek Kuczyński, szer. Biernacki, szer. Kubiciel, szer. Jan Boras, szer. Józef Janas, szer. Józef Okraja, szer. Bronisław Wróbel, kpr. Jan Mroczek, st. sierż. Stanisław Strzałkowski, st. sierż. Michał Woźniak. Po przyjeździe na posesję Jana Kotowskiego, wszedł do domu i wyrzucił żonę z dzieckiem i jej matkę – staruszkę na dwór. Potem wydał rozkaz zastrzelenia 2 macior i zabrania jej na samochód milicyjny. Rozkazał aby wywieźli za wieś, a sam z pozostał z grupą milicjantów. Wydał rozkaz Janowi Montowskiemu, aby nabrał słomy i zaniósł do mieszkania w celu podpalenia. Montewski wzbraniał się, powiedział, że tak nie można robić, kpt. Meluch powiedział: „nie ma co żałować tego bandyty”. Wtedy sam Meluch poszedł do ogródka i nazbierał słomę, którą zaniósł do domu, rozkazał Stanisławowi Tymińskiemu, aby wyrzucił słomę z łóżek na środek pokoju i położył pościel i ubrania na to, żeby podpalić. W drugiej części budynku mieszkalnego pozostało zamkniętych dwoje dzieci, były to dziewczynki w wieku 7 lat, z których jedna była chora. W czasie pożaru jedna uciekła (zdrowa- przyp. W.Ch.), natomiast chora została w środku. Tylko ze względu na zamknięte pomieszczenia, pożar nie był intensywny, a tylko się tliło i było duże zadymienie. Stwierdzono, że to dziecko ze strachu osiwiło i dostało rozstroju nerwowego w wieku 7 lat! Po wyjściu z budynku

mieszkalnego funkcjonariusze MO podpálili na rozkaz kpt. „Kolki” zabudowania gospodarcze, natomiast w momencie próby gaszenia pożaru przez ludzi, Meluch oddał strzały z km do ludzi. W wyniku pożaru spłonęły zabudowania Kotowskiego: stodoła, obora i spichlerz wraz z żywym inwentarzem. Starty zostały oszacowane na 2 mln złotych, oprócz tego ucierpiały budynki gospodarcze Jana Wyczółkowskiego i Czesława Żbiecia.

O tym, że sływał z sadystycznych skłonności kpt. Meluch ujawniają zeznania Jana Kotowskiego ze wsi Ptaszki gm. Stok Ruski, który zeznał, że 28 lutego 1946 r. funkcjonariusze MO z Siedlec podczas prowadzenia u niego rewizji pobili kolbami karabinów jego chorą żonę, a następnie leżącą na ziemi kopali. Sołtysa ze wsi Ptaszki Stanisława Lipińskiego bito kolbami karabinów, sam komendant powiatowy MO w Siedlcach, (kpt. Meluch, bił go rewolwerem po głowie, wrywano włosy, krew która zalała podłogę Lipiński zmuszony był zlizywać.

Mikołaj Meluch

Kolejnym aktem walki kpt. Mikołaja Melucha z „wrogiem ludu” była akcja 9 kwietnia 1946 r. na żołnierzy NSZ z oddziału Władysława Mazurczaka w Kolonii Stara Wieś koło Mórd. Oddział pracowników UBP i MO pod jego dowództwem dokonał podpalenia nocą zabudowań Józefa i Róży Wierzbickich, w których spali partyzanci. W wyniku akcji zginęło 14 partyzantów i małżeństwo Wierzbickich, których na rozkaz kpt. Melucha zamordowano.

Za te czyny został rozkazem personalnym KG MO w Warszawie Nr 81 z dnia 15 kwietnia 1946 r. kpt. Mikołaj Meluch został przeniesiony do KG MO, a jego miejsce Komendanta Powiatowego w Siedlcach zajął por. Marian Hupało, dotychczasowy kierownik II komisariatu MO w Lublinie. Już będąc do dyspozycji KG MO 17 czerwca 1946 r. wpłynęła skarga na kpt. Mikołaja Melucha w związku o pobicie funkcjonariusza MO.

Decyzją KG MO 13 września 1946 r. został przeniesiony do dyspozycji Wojewódzkiej Komendy MO w Gdańsku, na stanowisko szefa sekcji IV operacyjnej. Następnie od 20 września 1946 r. został skierowany do Wydziału Kryminalnego służby śledczej na stanowisku szefa sekcji IV operacyjnej.

Jednocześnie za spalenie zabudowań Kotowskiego w Ptaszkach, został wysłany za kpt. Meluchem list gończy i wydano 13 lutego 1947 r. postanowienie o aresztowaniu.

W nagrodę, za wykazanie się skutecznością walki z przeciwnikiem politycznym ustroju komunistycznego, za likwidację „bandytów” spod znaku NSZ na pld. Podlasia, dn. 6 czerwca 1947 r. kpt. Meluch został przeniesiony i przydzielony do KW MO w Olsztynie, na stanowisko Komendanta Powiatowego MO w Szczytnie. Jako komendant zanieczyliwał obowiązki służbowe, w sprawach prywatnych wyjeżdżał samochodem służbowym, a nie umiając prowadzić samochodu spowodował katastrofę auta, na co naraził na straty komendę wojewódzką na kwotę 48 tys. złotych. Przełożeni charakteryzując go jako człowieka, który ma nieokiełznany charakter i brak jakiegokolwiek poczucia obowiązków służbowych.

Pełniąc funkcję KP MO w Szczytnie w stanie nietrzeźwym w lipcu 1947 r. kpt. Meluch pobił po twarzy oficera WP i zamknął go bezpodstawnie w areszcie.

Decyzją KG MO z dnia 4 grudnia 1947 r. Meluch został odwołany z KW MO w Olsztynie i przeniesiony do dyspozycji szefa wydziału personalnego KG MO. Tam pracował w charakterze adiutanta Komendanta Głównego MO do 14 lutego 1949 r. Rozkazem KG MO Nr 1183 z dnia 15 lutego 1949 r. Meluch został przeniesiony z MO do dyspozycji Zarządu Głównego Informacji KBW. Został skierowany do Oficerskiej Szkoły Informacji WP, gdzie był mało zdyscyplinowany. Do nauki ostatecznego zainteresowania nie wykazywał. Pomimo swojego stopnia, u kursantów nie cieszył się żadnym autorytetem. W 1949 r. zawarł związek małżeński z Aliną Iwicką, pracownicą KG MO.

Od 1948 r. do 1952 r. pracował w Warszawie w organach bezpieczeństwa publicznego i wojskowego. Następnie od 1952 do 1956 r. został zatrudniony w Ministerstwie PGR jako naczelnik wydziału kadr. Dalszą karierę kpt. Meluch robił w Ministerstwie Spraw Zagranicznych jako radca. Pracował tam jako radca od 1 sierpnia 1956 r.

do 31 stycznia 1958 r. Ponownie rozpoczął pracę w strukturach MSW od 1 lipca 1958 r. do 1 grudnia 1960 r. na stanowisku funkcjonariusza. W 1960 r. zakończył definitywnie pracę w strukturach organów podlegających Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. Od 1 grudnia 1960 r. został powołany do wojskowej służby zawodowej. Od 1 grudnia 1960 r. do 31 marca 1963 r. pełnił służbę w JW 1004 na stanowisku oficera ochrony wydziału VI. Rozkazem MON Nr 16/012 z dnia 13 maja 1963 r. został powołany do służby w JW 1004 jako oficer ochrony wydziału I. Służył do 18 kwietnia 1966 r.

W 1963 r. rozkazem personalnym MON Nr 1995 z dnia 22 VI 1963 r. został awansowany do stopnia majora. W 1964 r. mjr Mikołaj Meluch został wysłany z misją rozjemczą do Wietnamu Północnego. Zginął w wypadku samolotu 18 października 1965 r. w Wietnamie uczestnicząc w przelocie członków międzynarodowej komisji, w czasie służby kurierskiej na trasie Sajgon-Hanoi. 18 kwietnia 1966 r. został skreślony z ewidencji oficerów na podstawie zawiadomienia Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli.

Za swoją służbę został odznaczony Krzyżem Grunwaldzkim III kl., Krzyżem srebrnym Orderu Virtuti (10.10. 1945 r.), Krzyżem Walecznych i Krzyżem Partyzanckim.

Bibliografia:

IPN BUiAD, sygn. 01753/85, Teczka personalna Mikołaja Melucha, t. I-II; tamże, notatka służbowa z 11 IV 1951 r., t. I, k. 5; tamże, życiorys kpt. M. Melucha z dnia 3 IX 1945 r.; tamże, ankieta specjalna, t. I, k. 12-21; tamże, ankieta, t. I, k. 15; tamże, meldunek KW MO w Gdańsku do KG MO w Warszawie z dnia 21 IX 1946 r., t. I, k. 24; tamże, rozkaz KW MO w Lublinie z dnia 27 IV 1946 r., t. I, k. 28; tamże, wniosek KW MO w Olsztynie o zdjęcie kpt. Melucha z funkcji KP MO w Szczytnie z dnia 26 X 1947 r., t. I, k. 32; tamże, karta zwolnienia z MO do dyspozycji ZGI KBW, t. I, k. 45; tamże, zeszyt służbowy, t. I, k. 47; tamże, dodatek poufny do rozkazu od kpt. wżwyż, Lublin, dn. 1 III 1945 r., k. 55; tamże, charakterystyka służbowa, t. I, k. 66; tamże, akta personalne Melucha, t. II, k. 25; tamże, pismo Prokuratury Sądu Okręgowego w Siedlcach z dn. 28 I 1946 r. do Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Siedlcach, k. 68; tamże, odpis KP MO w Siedlcach z dn. 22 I 1946 r. do Prokuratury SO I Rejonu w Siedlcach, k. 70; tamże, list gończy za kpt. Meluchem, t. II, k. 119; tamże, notatka informacyjna w sprawie kpt. Melucha, t. II, k. 158; tamże, raport wydziału śledczego KW MO w Lublinie do KG MO w Warszawie z dn. 30 IV 1946, t. II, k. 101; W. Charczuk, Formacje zbrojne Obozu Narodowego w latach 1939-1947, Siedlce 2003, s. 269; IPN BUiAD, sygn. 01753/85, Teczka personalna kpt. Mikołaja Melucha, t. II, akta personalne, k. 4-5.

Aneks

Rozkaz z dnia 29 XII 1944 r. KW MO w Lublinie do KG MO w sprawie przeniesienia kpt. Mikołaja Melucha ze stanowiska Komendanta Powiatowego MO w Radzynie Podlaskim na stanowisko Komendanta Powiatowego MO w Siedlcach

